

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Кафедра менеджменту культури та соціальних технологій

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з навчальної роботи

І. Сташевська
І. СТАШЕВСЬКА

“ 27 ” 08 2019 року

СОЦІОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ

Робоча програма навчальної дисципліни

Освітньо-професійна програма

Менеджмент культури та соціальний маркетинг

Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Галузь знань	02 Культура і мистецтво
Спеціальність	028 Менеджмент соціокультурної діяльності
Факультет	культурології

Харків, 2019 рік

Робоча програма «Соціологія культури» для студентів першого (бакалаврського) рівня, галузі знань 02 Культура і мистецтво, спеціальності 028 Менеджмент соціокультурної діяльності.

Мова навчання — українська

Розробники:

О. Мусієздов – доктор соц. наук, доцент кафедри менеджменту культури та соціальних технологій

Р. Борисов – кандидат соц. наук, старший викладач кафедри менеджменту культури та соціальних технологій

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри менеджменту культури та соціальних технологій

Протокол від «19» серпня 2019 року № 1

Завідувач кафедри

(підпис)

А. Церковний

(прізвище та ініціали)

Схвалено радою факультету культурології

Протокол від «27» серпня 2019 року № 1

Голова ради факультету _____ О.Кравченко

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 03 Гуманітарні науки	Обов'язкова	
Індивідуальне науково-дослідне завдання:	Спеціальність 034 Культурологія	Рік підготовки:	
		3	3
Загальна кількість годин - 90		Семестр	
		5-й	6-й
		Лекції	
		24	4
		Семінарські	
		20	-
		Самостійна робота	
		46	68
		Індивідуальні завдання: -	-
		Вид контролю: іспит	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,5 самостійної роботи студента – 3	Освітній рівень: перший (бакалаврський)		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 50% 50%

для заочної форми навчання – 6% 94%

2. Заплановані результати навчання

Навчальна дисципліна дозволяє ознайомити студентів з соціологією культури.

Мета - у межах реалізації компетентнісного підходу до підготовки фахівців навчальна дисципліна має забезпечити формування вмінь та здатностей, пов'язаних з розумінням соціології культури.

Завдання:

Соціологічні та суміжні концепції, що описують культуру (прямі та дискурсивні влади (М.Фуко), культуральна соціологія (Дж. Александер), культурні механізми влади, соціокультурний підхід (П.Сорокін), форма та зміст соціального (Г. Зіммель), культурна форма, субкультура, полістилізм та моностилізм (Л.Іонін) постмодерністська інтерпретація суспільства та культури (Ж.-Ф. Ліотар), соціологічна теорія постмодерну (З. Бауман), симулякривана культура Ж. Бодрійяра, соціальне конструювання реальності, легітимація (П. Бергер, Т. Лукман), соціальний розподіл стилів, символічна влада, символічна боротьба, символічний простір, символічний капітал (П. Бурдьє), натуралізація, семіотична перспектива вивчення міфу (Р.Барт), полі культурність (А.Перотті), поняття чужого (А.Щюцц);

У відповідності до Освітньої програми навчальна дисципліна формує наступні компетентності та результати навчання:

а) компетентності:

Загальні компетентності	<p>ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>ЗК 17. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК18. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p>
Фахові компетентності	<p>ФК2. Здатність критично усвідомлювати взаємозв'язок між культурними, соціальними та економічними процесами у формуванні та змінах соціокультурного середовища.</p> <p>ФК3. Здатність аналізувати економічні, екологічні, правові, політичні, соціологічні, психологічні, технологічні особливості динаміки соціокультурної сфери.</p> <p>ФК7. Здатність оцінювати потенціал соціальних технологій та застосовувати їх у практиці менеджменту культури.</p> <p>ФК13. Розробляти та впроваджувати сучасні форми забезпечення міжкультурної взаємодії.</p> <p>ФК19. Використовувати сучасні методи виявлення та аналізу соціокультурних потреб споживачів культурних товарів та послуг.</p>

• б) результати навчання:

	<p>РН 4. Виявляти взаємозв'язок між культурними, соціальними та економічними, правовими чинниками зміни ринку культури та культурних індустрій.</p> <p>РН 9. Добирати та використовувати науково та практично випробуваний інструментарій аналізу та оцінювання сучасної соціокультурної ситуації та тенденцій її зміни.</p> <p>РН 11. Визначати та застосовувати ефективні методи та методики організації та реалізації соціокультурних практик.</p> <p>РН 20. Здійснювати контроль за ефективністю реалізації прийнятих організаційно-управлінських рішень, оцінювати їх наслідки.</p> <p>РН 24. Виявляти, аналізувати, класифікувати соціокультурні потреби людини, суспільних груп та спільнот.</p>
--	---

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- Специфіку соціологічного підходу до аналізу суспільства;

- Основні поняття та концепції соціології культури, культурних механізмів влади, полікультурного суспільства;
- Основні соціологічні категорії та концепції, що описують культуру (соціальний контроль, інституціоналізація, соціалізація, соціальна структура, ідентичність, ідеологія, міф, ритуал, символ, соціальне конструювання, символічна боротьба і влада номінації, політики ідентичності, олі культурність, мультикультуралізм).

Вміти:

- Застосовувати категорії соціології культури в поясненні реальних соціокультурних процесів, логічно та осмислено викладати свою позицію в письмовому науковому тексті та усній відповіді;
- Розрізняти та аналізувати основні елементи культури;
- Аналізувати логіку культурних змін;
- Усвідомлювати співвідношення культури та різних соціальних інститутів;
- Усвідомлювати специфіку масової культури.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усь ого	у тому числі				
л		с	лаб	інд	с.р.	л		с	ла б	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Специфіка соціологічного підходу до аналізу суспільства	10	2	2			6	14					14
Тема 2. Соціологічне бачення зв'язку культури та суспільства. Культура та влада	12	4	2			6	11	1				10
Тема 3. Складові культури в процесі відтворення нерівностей і влади: символ, ритуал, міф	24	6	6			12	11	1				10
Тема 4. Концепції культурної неоднорідності	16	4	4			8	11	1				10
Тема 5. Дискурс чужого і ворога та його соціальний зміст	12	4	2			6	14					14
Тема 6. Культурна неоднорідність як ознака соціокультурного простору	16	4	4			8	11	1				10
Усього годин	90	24	20			46	72	4				68
ІНДЗ – курсова робота (кредитів)												

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Семінарське заняття 1. Специфіка соціологічного підходу до аналізу суспільства	2
2.	Семінарське заняття 2. Соціологічне бачення зв'язку культури та суспільства. Культура та влада	2
3.	Семінарські заняття 3-5. Складові культури в процесі відтворення нерівностей і влади: символ, ритуал, міф	6
4.	Семінарські заняття 6-7. Концепції культурної неоднорідності	4
5.	Семінарське заняття 8. Дискурс чужого і ворога та його	2

	соціальний зміст	
6.	Семінарські заняття 9-10. Культурна неоднорідність як ознака соціокультурного простору	4

Питання до обговорення на семінарі 1:

1. Що таке культура?
2. Які науки вивчають культуру? В чому їх відмінності?
3. Які діяльності, окрім науки, безпосередньо пов'язані із культурою?
4. Базові визначення поняття культури для подальшої роботи за курсом (Іонін, Сорокін, Гірц, Бауман).

Обов'язкова література:

1. Іонин Л. Культура и науки о культуре / Социология культуры. – М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2004. – С. 16-60.
2. Сорокин П. Родовая структура социокультурных явлений // Человек. Цивилизация. Общество. – М.: 1992. – С.190-220.

Питання до обговорення на семінарі 2:

1. Які різні способи розуміння зв'язку людини, суспільства та культури є в соціології та чим зумовлена їх різниця?
2. Чим пост структуралістське бачення суспільства відрізняється від функціоналістського? В чому переваги пост структуралістського підходу?
3. Чому саме феномен влади опиняється в центрі уваги дослідження зв'язку суспільства та культури в наш час?

Обов'язкова література:

1. Іонин Л. Культура в социологической традиции // Социология культуры. – М.: Изд. Дом ГУ ВШЭ, 2004. – С.61-103
2. Соболевська М. Онтологічні та гносеологічні засади пост структуралістської соціальної теорії в сучасній соціології / Неофункціоналістські та постструктуралістські теорії в сучасній соціології : навчальний посібник. – К. Дух і літера, 2010. – С.92-97.
3. Гендер для медій : підручник ... / за ред.. М.Маерчик (гол.ред.), О. Плахотнік, Г.Ярманової. – К.: Критика, 2013. – С.29-40.

Творчі завдання:

1. Проінтерпретуйте сюжет фільму «Іронія долі оба з легким паром» (СРСР, 1975) або іншого твору в жанрі комедії помилок в категоріях однієї з соціологічних концепцій культурно-аналітичної традиції. Як інтерпретація допомагає зрозуміти сутність зображених соціальних ситуацій?
2. Знайдіть у фільмі «Покровські ворота» (СРСР, 1982) різноманітні «визначення ситуації» (за У. Томасом). Оберіть два або більше визначень, які стосуються одного й того ж самого питання обидві частини сюжету. Проаналізуйте ці відмінні «визначення ситуації»: на які відмінні уявлення, значення та цінності спираються ці визначення? В чому причина цих визначень?
3. Проаналізуйте сюжет фільму «Перед світанком» (США, 1995) в контексті ідей про об'єктивне і суб'єктивне в соціальному житті. Як ці ідеї допомагають зрозуміти характер невизначеної угоди, яку укладають герої фільму?

Питання до обговорення на семінарах 3-5:

1. Чи є символ соціологічним поняттям? Чи має бути й чому?

2. Чи є символ нейтральним щодо владних стосунків в суспільстві?
3. Чим є номінації та класифікації: актом пізнання чи актом влади?
4. Чи можна назвати ритуал непрактичною дією? В чому його сенс?
5. Чи має поняття ритуалу належати до соціологічного словника? Чому?
6. Свята в сучасному суспільстві: атавізм чи атрибут?
7. Чи є можливою реалізація влади в суспільстві без використання ритуалів?
8. Міфологічне та наукове мислення взаємовиключні: чи це вірно та чому?
9. Суспільство або спільнота не можуть існувати без міфу: чи погоджуєтесь із цим твердженням?
10. Які можливості для аналізу цінностей дає виявлення їхнього зв'язку із міфом?
11. Чи є натуралізація зловживанням?

Варіанти творчих завдань:

1. Виберіть герб будь-якої держави світу (окрім України). Які символи він містить? Що вони символізують? Які значення цінності та норми культивують; які номінації він транслює на спільноту громадян цієї країни?
2. Виберіть одне з державних неофіційних (тих, що не передбачають вихідного дня) свят України та дайте відповідь на такі питання: коли воно встановлене та чому святкується саме в цей день; в пам'ять про які події встановлено; які цінності та символи покликані культивувати; яку групу (або категорії людей) це свято легітимує?
3. Передивіться телевізійні програми про тваринний та рослинний світ; знайдіть в них приклади анімації природи (наділення її людськими рисами); покажіть, як це сприяє натуралізації як культурному механізму влади.
4. Знайдіть тексти промов Президента України. Чи є в них номінації конкретних груп та категорій українського суспільства? Зробіть перелік таких номінацій. Порівняйте його з переліком соціальних груп та спільнот, досліджуваних в соціології, тобто з академічною картиною соціальної структури. В чому різниця? Як цю різницю можна пояснити? Чи можливо визначити ієрархію номінацій в досліджуваних текстах? Які характеристики дискурсу промов треба використовувати для кількісного аналізу?

Обов'язкова література:

1. Барт Р. Миф как семиологическая система // Избранные работы: Семиотика. Поэтика. – М.: Прогресс, Универс, 1994. – С. 74-98.
2. Бурлачук В. Современные условия возвращения к мифу // Символ и власть. – К.: ИС НАНУ, 2002. – С. 42-56.
3. Бурлачук В. Способы артикуляции власти, або символ у системі владних відносин / Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. - №3. – С. 20-31.
4. Ионин Л. Ритуал. Символ. Миф / Социология культуры. – М.: Изд. Дом ГУ ВШЭ, 2004. – С. 166-212.
5. Дуглас М. Чудеса и магия / Чистота и опасность ; под. ред.. С.Баньковской; пер с англ. Р.Громовой. – М.: Изд. Дом ГУ ВШЭ, 2004. – С. 166-212.

Питання до обговорення на семінарах 6-7:

1. Множинність соціальних позицій, культурна неоднорідність, полікультурність: в чому різниця між явищами, які позначають цими поняттями?
2. Полікультурність та мультикультуралізм: чи це одне й те ж саме?
3. Чи можливо ідеї Перотті про полікультурність Європи перенести на сучасну Україну?
4. Які з концептів осягнення культурної неоднорідності є найвідомішими й чому?

Обов'язкова література:

1. Перотті А. Полікультурність у всіх її проявах // На захист полікультурності. – Л.: Кальварія, 2001. – С. 31-48.

2. Ручка А. Субкультури як соціологічний конструкт // Субкультурна варіативність українського соціуму. – К.: ІС НАНУ, 2010. – С. 11-26.
3. Сорока Ю. Соціокультурна інтерпретація полікультурного суспільства // Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття Іншого. – Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна. – С. 224-242.

Питання до обговорення на семінарі 8:

1. Які фігури Іншого складають актуальну соціокультурну номенклатуру Іншого для сучасного суспільства? Які дані треба застосовувати, щоб аргументувати цей перелік?
2. Які категорії чи групи в сучасному українському суспільстві сприймаються як чужі? Які – як вороги? Яким стосункам влади таке сприйняття відповідає?

Обов'язкова література:

1. Шютц А. Чужой // Смысловая структура повседневного мира: очерки по феноменологической социологии. – М.: Общественное мнение, 2003. – С. 191-207.

Питання до обговорення на семінарах 9-10:

1. Чи є ситуація з індіанцем, про яку пише К.Гірц, актуальною для українського суспільства? Які приклади моральної асиметрії в сучасному суспільстві ви зустрічали?
2. Чи можливий політичний режим, що не потребує монокультурного ідеалу як своєї основи?
3. Чи дозволяє поняття матриці домінування змінити погляд на нерівність та стосунки влади в суспільстві? Які саме зміни воно дозволяє?

Обов'язкова література:

1. Герц К. Польза многообразия // THESIS, 1993. – Вип. 3. – С. 168-184.
2. Кукатас Ч. Терпеть нетерпимое [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.inliberty.ru/library/study/798/>.

Варіанти творчого завдання:

1. Згадайте будь-який комедійний телевізійний серіал. Які з груп (або категорій людей) репрезентуються в серіалі як такі, що достойні сміху (смішні, кумедні, дивні, незвичайні)? Як розміщені ці групи на шаблях ієрархії? Опишіть цю ієрархію, згадавши інші представлені в серіалі групи. Які критерії соціального поділу легітимують ся через цю ієрархію? В яких ознаках персонажів (поведінка, зовнішність, походження тощо) ці критерії виражаються?

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Специфіка соціологічного підходу до аналізу суспільства	6
2.	Тема 2. Соціологічне бачення зв'язку культури та суспільства. Культура та влада	6
3.	Тема 3. Складові культури в процесі відтворення нерівностей і влади: символ, ритуал, міф	11
4.	Тема 4. Концепції культурної неоднорідності	8
5.	Тема 5. Дискурс чужого і ворога та його соціальний зміст	6
6.	Тема 6. Культурна неоднорідність як ознака соціокультурного простору	8

6. Індивідуальні навчально-дослідні завдання

Не передбачено

7. Методи навчання та контролю

Пояснювально-ілюстративний: лекція, пояснення основних категорій соціології культури (міф, ритуал, символ, символічний простір, символічна влада, дискурсивні влади, дисциплінарні влади, ціннісне поле, монотилізм, полістилізм, субкультура, глобалізація, матриця домінування та ін.), ілюстрація соціальних закономірностей, демонстрація, схеми сучасних соціологічних концепцій.

Репродуктивний: відповіді на питання до семінарів, переказ прочитаних матеріалів.

Проблемного викладення: проблематизація кожної теми на початку викладення лекційного матеріалу прикладами з соціокультурного життя, з якими студенти стикаються у повсякденності.

Частково-пошуковий: евристична бесіда у формі активної лекції.

Дослідницький (проектно-орієнтований): практичне самостійне дослідження соціокультурної проблеми та презентація результатів

Лекції, семінарські заняття, індивідуальне дослідження, робота в Інтернеті; самостійна робота.

Контроль. Відповіді на питання до семінарських занять. Написання есе. Написання контрольних робіт з тестовими питаннями.

Шкала орієнтовного нарахування балів за основні форми навчальної діяльності:

Звіт про виконання самостійної роботи (творче завдання, есе тощо)	10 балів
доповідь на семінарському занятті	5 балів
підсумковий контроль (іспит)	до 40 балів

Державна атестація студентів проводиться відповідно до чинної нормативної бази.

8. Схема нарахування балів, які отримують студенти

Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Підсумковий контроль	Виконання необов'язкових завдань	Сума
6 балів	10 балів	10 балів	14 балів	10 балів	10 балів	До 40		100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	----------	--	---

9. Рекомендована література

Бауман З. Социологическая теория постмодерна // Человек и общество. Хрестоматия / Под ред. С. А. Макеева. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 1999. – С. 254 – 267.

Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания: Пер. с англ. Е. Руткевич. – М.: Медиум, 1995. – 336 с.

Гендер для медій : підручник ... / за ред. М. Маєрчик (гол. ред.), О. Плахотнік, Г. Ярманової. – К.: Критика, 2013. – 220 с.

Еліас Н. Процес цивілізації. Соціогенетичні і психогенетичні дослідження: т. I-II / Н. Еліас ; пер. з нім. О. Логвиненко. – Київ : Видавничий дім «Альтернативи», 2003. – 670 с.

Ионин Л.Г. Социология культуры. – М.: Логос, 1996.

Крепон М. Європейські іншості / М. Крепон ; пер. з фр. – К. : Український центр духовної культури, 2011. – 184 с.

Макеев С. А. Социальная мобильность и идентичности в структурной перспективе // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Харків: Видавничий центр Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, 1999, – С. 9 – 14.

Малес Л. Вивчаючи тексти культури: соціокультурний аналіз як пізнавальна стратегія соціології / Л. Малес. – К. : КІС, 2011. – 325 с.

Мусиездов А. От мифа к дискурсу: к постановке проблемы тематических контекстов // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Харків: Видавничий центр Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, 2005, – С. 193 – 199. *Соболевська М.* Неофункціоналістські та пост структуралістські теорії в сучасній соціології : навчальний посібник / М. Соболевська. – К. : Дух і літера, 2010. – 164 с.

Сорока Ю.Г. Свої, чужі, різні : соціокультурна перспектива сприйняття Іншого : монографія / Ю. Сорока. – Х. : ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2012. – 322 с.

Сорока Ю. Г. Соціологія культури : навч.-метод. посіб. / Ю. Г. Сорока. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. – 135 с.

Тоффлер Е. Третя Хвиля / Е. Тоффлер. – Київ: Вид. дім «Всесвіт», 2000. – 480 с

10. Інформаційні ресурси в Internet

Бібліотека Інституту соціології НАНУ: <http://www.nbu.gov.ua/>

Бібліотека Соціологічного факультету ХНУ імені В.Н. Каразіна:
<http://www.sociology.kharkov.ua/index.php/ua/nauka/publikatsiji>

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua/>